



Nationalt Center for
Forebyggelse af Ekstremisme

KORT FORTALT

Konferencerapporten *Contextualizing Salafism and Salafi Jihadism*

NUMMER 3
NOVEMBER 2020

Indledning

Gennem 2020 og 2021 gennemfører Udlændinge- og Integrationsministeriet en undersøgelse af eventuelle udfordringer relateret til salafisme og salafistisk jihadisme i Danmark. Som startskud var Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme tilbage i november 2019 sammen med Magnus Ranstorp fra den svenske Försvarshögskola vært for en international forskningskonference under titlen Contextualising Salafism and Salafi Jihadism. Ved konferencen bidrog danske og internationale forskere samt repræsentanter fra danske, tyske og hollandske myndigheder til etableringen af en fælles forståelse og et fælles sprog omkring salafisme, som skulle danne fundament for den nu igangværende undersøgelse. Konferencens bidrag blev efterfølgende samlet i en rapport og offentliggjort på centrets hjemmeside den 31. marts 2020.

Konferencerapporten bidrager med et teoretisk ståsted samt en fremhævelse af potentielle udfordringer relateret til salafisme, hvis eventuelle eksistens og udbredelse den igangværende undersøgelse skal afdække i en dansk kontekst. Centret har her udvalgt de hovedpointer fra konferencerapporten, som det vurderer indtil videre, er mest relevante for den praktiske forebyggelsesindsats. Det er således blandt rapportens hovedpointer, at det kun er ganske få salafister, som opfører sig på en måde, der truer sikkerheden eller på anden måde overtræder straffeloven. Men salafisme kan stadig være en politisk udfordring for frie, demokratiske samfund ligesom den kan udfordre integrationsarbejdet. Nogle salafister kan desuden opføre sig på måder, som fører til sociale udfordringer gennem negativ social kontrol og kompromittering af borgeres trivsel.

Hvad er salafisme?

Kort fortalt er salafisme en sunnimuslimsk fortolkningstradition, der anser sig selv som en videreførelse af den sande islam, som den blev praktiseret af de første tre generationer efter profeten Muhammed. Derfor forsøger salafister at efterligne profeten og hans følgere så nøjagtigt som muligt gennem tøj, ritualer og en omfattende regulering af social adfærd. Salafister er imod moderne nyfortolkninger af koranen, og tager ligeledes afstand fra vestlige idéer og værdier. Andre fortolkninger af islam, uanset om de er sunni- eller shiamuslimske, forkastes ofte som afvigelse og kætteri ligesom deres følgere til tider afvises som frafaldne.

Salafisme bliver tit beskrevet som en vækkelsesbevægelse, hvis formål er at reformere muslimers religiøse praksis. Derfor kan salafisme forstås som en fortolkning af islam, der rammesætter, legitimerer og mobiliserer til modstand mod det etablerede – hvad end dette måtte være andre muslimer eller det omkringliggende ikke-muslimske samfund. Selvom salafister ofte vil have denne modstandsidentitet tilfælles, når de frem til forskellige konklusioner angående aktuelle problemstillinger, ligesom de handler på mange forskellige måder på baggrund af deres overbevisninger. Alligevel er salafisme dog generelt blevet sat i forbindelse med modstand mod både demokrati, kønsligestilling og menneskerettigheder, samt hadfuld tale rettet mod særligt ikke-muslimer, shiamuslimer, jøder og homoseksuelle. Flere af rapportens forfattere påpeger desuden, at salafismen internationalt vinder udbredelse i disse år.

Der findes forskellige former for salafisme

I en erkendelse af salafistiske miljøers interne diversitet skelner man i forskningen i vid udstrækning mellem det, som man kalder for apolitiske, politiske og voldelige salafister på baggrund af de midler, som de hver især anvender. Det store flertal af salafister kan i denne sammenhæng beskrives som apolitiske, idet de satser på en reformation "nedefra" gennem en religiøs/etisk vækkelse blandt muslimer. Modsat disse apolitiske salafister, som forsøger at holde sig ude af den politiske arena, vurderer andre salafister, at det er nødvendigt at deltage i den politiske debat "ovenfra". I en europæisk sammenhæng har denne tilgang været synligst i forhold til grupperinger, som advarer muslimer om at deltage i demokratiske processer, men i eksempelvis Egypten har den også resulteret i salafistisk partideltagelse i parlamentet. Afslutningsvist er det kun et fåtal blandt salafister, de såkaldte jihadistiske, der plæderer for eller anvender vold som legitimt middel.

I rapporten understreges det samtidig, hvor svært det i praksis kan være at skelne salafister fra andre muslimer, fordi salafister langt hen ad vejen benytter de samme muslimske begreber, tekster og fælles historie som alle andre muslimer. Det, som adskiller dem fra andre muslimer, er derfor den fortolkning, som de efterfølgende foretager på baggrund af disse. Af denne grund er det i forebyggelsesarbejdet vigtigt at undgå at stirre sig blind på bestemte overfladiske tegn såsom brugen af bestemte ord, et bestemt udseende eller frustration over bestemte konflikter. I tråd hermed taler en af rapportens forfattere om en "salafisering" af nogle andre muslimer, hvilket vil sige, at disse for eksempel adopterer salafistiske udtryk uden at abonnere på den samlede pakke. Dette forhold kan både medføre over- og underdrivelser i vurderinger af salafismens udbredelse.

Udfordringer i relation til salafisme

Rapporten tegner et klart billede af, at udfordringer i relation til salafisme kun i sjældne tilfælde er af sikkerhedspolitisk eller lovovertrædende karakter. Men den tegner et lige så klart billede af, at salafisme kan udfordre frie, demokratiske samfund på andre måder. Det kan blandt andet ske ved den parallelle samfundsudvikling og segregering, som nogle salafister til tider promoverer, hvor omgang med ikke-salafister kun bør ske med det formål at omvende dem. På denne baggrund sammenligner flere af forfatterne i rapporten salafister med evangeliske kristne. Salafismens ideal om en religionsudøvelse, som styrer selv de mindste detaljer af hverdagslivet, kan potentielt gennem negativ social kontrol udfordre individets udfoldelse af basale frihedsrettigheder.

Flere af forfatterne understreger desuden forbindelser mellem de ikke-voldelige og voldelige dele af salafistiske miljøer, hvor eksempelvis omrejsende prædikanter kan gå på tværs. Derudover påpeger flere i rapporten, at salafistiske grupper i udlandet tidligere har vist, at disse relativt hurtigt har kunnet skifte tilgang – for eksempel fra apolitisk til politisk, fra apolitisk til voldelig, eller den anden vej. Andre forfattere advarer mod at skele til salafistisk ideologi/religiøsitet som motiv for jihadistisk vold, og argumenterer i stedet for, at jihadistiske grupper som al-Qaeda skal forstås som politiske aktører, drevet af indignation over verdens politiske tilstand. Fra dette perspektiv skal jihadistisk vold dermed forstås politisk, ikke religiøst.

Indsatserne

I forskningen har man længe beskæftiget sig med salafisme og gennem de senere år har en række europæiske lande, herunder Tyskland og Holland, inddraget begreberne i deres forebyggelse af ekstremisme, hvilket ikke tidligere er sket på samme systematiske måde i en dansk kontekst. Den igangværende danske undersøgelse har til formål at afdække eventuelle udfordringer konkret i en dansk kontekst, for derigennem at kunne styrke den danske forebyggelsesindsats. I løbet af undersøgelsen vil kommuner, udvalgte politikredse, Kriminalforsorgen og muslimske majoritetsmiljøer blive spurgt om deres erfaringer med udfordringer relateret til salafisme, ligesom der vil blive stillet skarpt på aktuelle udviklinger og konkrete grupperinger.

Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme er et videns- og rådgivningscenter, der har til opgave at understøtte kommunernes arbejde med at forebygge ekstremisme i Danmark. En af centerets opgaver er at samle og formidle den bedste viden om ekstremisme og forebyggelse. På den baggrund bestiller centeret forskningsbaserede artikler med relevans for praksis.

